

De vruchten van het hoger onderwijs

Het onderwijsniveau van de bevolking op arbeidsleeftijd is de laatste jaren sterk toegenomen. Bij vrouwen is deze stijging meer uitgesproken dan bij de mannen. Sinds de jaren zestig bleven opeenvolgende leeftijdscohortes dan ook steeds langer in het onderwijs en dit werpt tot op vandaag vruchten af. De meerwaarde van een hoger diploma op de arbeidsmarkt is groot. Hoger geschoolden hebben opmerkelijk betere kansen op de arbeidsmarkt, wat resulteert in een hogere werkzaamheidsgraad dan bij lager opgeleiden. In dit artikel gaan we na of de positieve evolutie van het onderwijsniveau in de bevolking ook de gestegen werkzaamheidsgraad van de afgelopen jaren mee kan verklaren.

Evolutie van het onderwijsniveau van de Vlaamse bevolking

Figuur 1 geeft de evolutie weer van het onderwijsniveau van de bevolking tussen 25 en 64 jaar tijdens de laatste elf jaar. Waar in 1999 het aandeel laaggeschoolden nog de bovenhand hadden, zien we de laatste jaren een duidelijke omslag. In 1999 was 42,1% van de Vlaamse mannen laaggeschoold en 25,1% hooggeschoold. Bij de vrouwen lagen deze aandelen respectievelijk op 42,5% en 25,4%. Tussen 1999 en 2010 is het aandeel hooggeschoolden systematisch toegenomen. Deze stijging is meer uitgesproken bij de vrouwen dan bij de mannen (respectievelijk +11,7 en +7,9 procentpunten). In 2010 was maar liefst 37,1% van de Vlaamse vrouwen hooggeschoold, bij de mannen lag het aandeel lager met 32,9%. Naast deze sterkere stijging zien we bij de vrouwen eveneens dat het aandeel hooggeschoolden reeds in 2006 het aandeel laaggeschoolden overschreed. Bij de mannen werd het aandeel laaggeschoolden pas in 2008 overtroffen door het aandeel hooggeschoolden. Ook bij de middengeschoolden is er een duidelijke stijging merkbaar.

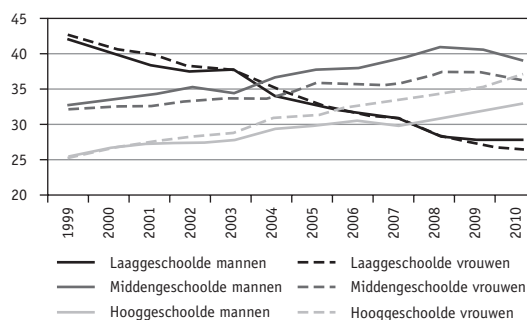
Deze toename is, in tegenstelling tot bij de hooggeschoolden, minder uitgesproken bij de vrouwen dan bij de mannen. Kortom, het algemene scholingsniveau is er de laatste jaren aanzienlijk op vooruit gegaan.

De toename van het onderwijsniveau manifesteert zich in alle leeftijdsgroepen. In tabel 1 kijken we naar opeenvolgende leeftijdscategorieën en het aandeel personen dat binnen een bepaalde leeftijdsgroep minstens een diploma van

het hoger secundair onderwijs op zak heeft. Het aandeel geschoolden ligt merkkelijk hoger naarmate de leeftijdscategorie jonger wordt. In 1999 was bijvoorbeeld 34,3% van de 55-54-jarigen geschoold,

Figuur 1.

Aandeel 25-64 jarigen naar onderwijsniveau en geslacht (Vlaams Gewest; 1999-2010)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

bij de 45-54-jarigen ging het al om 50,7% en bij de 35-44-jarigen om 63%. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen kwam deze verdeling naar voren en ook in de meest recente cijfers van 2010 vinden we dit terug, al is het verschil tussen de twee jongste leeftijdsgroepen intussen bijna weggewerkt.

In figuur 2 wordt de evolutie van het aandeel geschoolden in een bepaalde leeftijdscategorie, met het jaar 1999 (= 100) als referentie, in kaart gebracht. Ondanks het feit dat de oudere Vlaamse bevolking beduidend minder vaak geschoold is dan de jongeren, schoot het aandeel geschoolde 55-64-jarigen de afgelopen jaren de hoogte in. De 55-plussers lieten de sterkste groei optekenen, zowel bij mannen als bij vrouwen. Dit is het gevolg van de toenemende onderwijsparticipatie die zich sinds de jaren zestig heeft ingezet en zich voornamelijk bij vrouwen manifesteerde (Hermans, 2002). Een cohorte-effect zorgde vervolgens voor de geleidelijke doorstroming van de groter wordende groep geschoolden naar de categorie van 55-plus. Uit tabel 1 kunnen

we afleiden dat dit cohorte-effect en deze trend van toenemende scholarisatie zich ook de komende jaren nog verder zal zetten.

Bij de 25-34-jarigen is deze progressie veel minder uitgesproken. Het aandeel geschoolde vrouwen bleef tot en met 2003 zelfs onder het niveau van 1999. Pas vanaf 2004 was er sprake van een lichte stijging. Zowel bij de mannen als de vrouwen is het stijgingsritme in deze leeftijdscategorie de laatste jaren afgevlakt. De meer gematigde groei bij de jongste categorie kan verklaard worden door het relatief hoog aandeel geschoolden dat in deze leeftijdsgroep al bestond in 1999 (tabel 1).

Uit voorgaande blijkt dat de onderwijsparticipatie de voorbije decennia aanzienlijk is toegenomen. Deze toename ging eveneens gepaard met een stijging van de leeftijd waarop men het hoogste diploma behaalde en dus ook het tijdstip waarop afgestudeerden de arbeidsmarkt betreden. In tabel 2 brengen we verschillende leeftijdscohortes in

Tabel 1.

Aandeel geschoolden (minstens een diploma hoger secundair onderwijs) voor verschillende leeftijdscategorieën, opgesplitst naar geslacht (Vlaams Gewest; 1999 en 2010)

	1999			2010		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
25-64-jarigen	58,1	57,1	59,1	72,8	72,1	73,4
25-34-jarigen	77,1	71,4	83,1	85,2	83,6	86,8
35-44-jarigen	63,0	60,4	65,4	82,5	80,2	84,9
45-54-jarigen	50,7	53,2	48,0	68,8	67,5	70,1
55-64-jarigen	34,3	36,8	31,8	54,5	57,3	51,7

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Tabel 2.

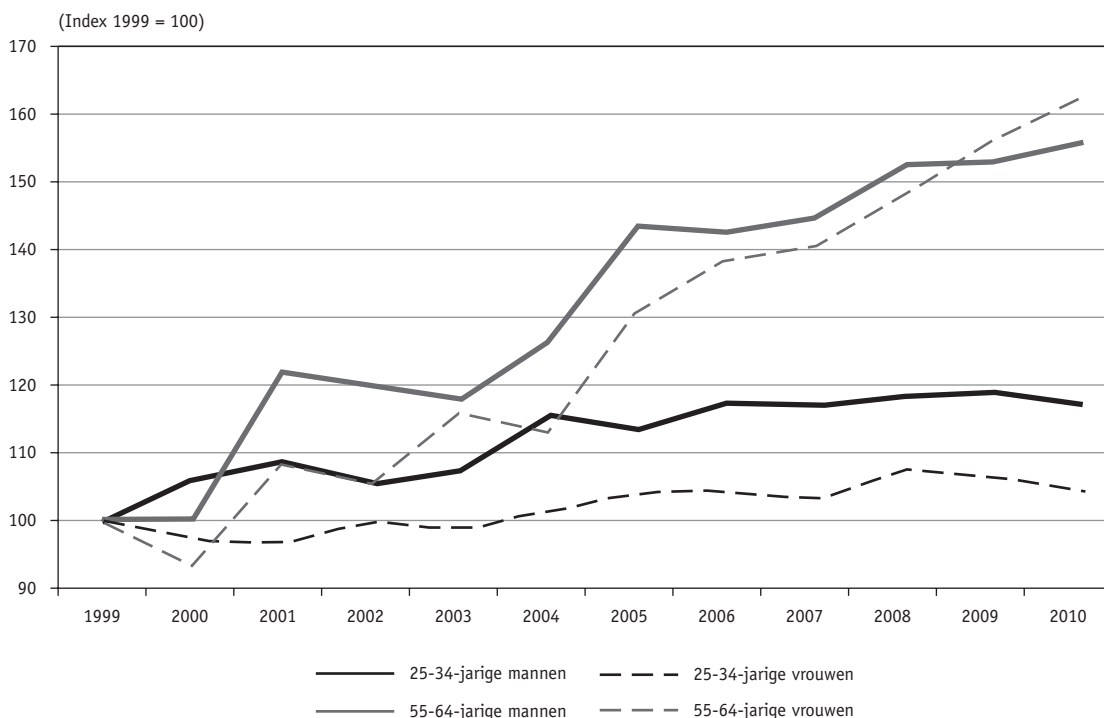
Gemiddelde leeftijd waarop men het hoogste diploma behaalde voor verschillende leeftijdscohortes (Vlaams Gewest; 2009)

	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	25-64 jaar
Totaal	20,1	19,5	18,7	17,9	19,0
Mannen	19,8	19,4	18,7	18,2	19,0
Vrouwen	20,4	19,6	18,6	17,6	19,0

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Figuur 2.

Evolutie van het aandeel geschoolden (minstens een diploma hoger secundair onderwijs) voor de 25-34-jarigen en 55-64-jarigen, opgesplitst naar geslacht (Vlaams Gewest; 1999-2010)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

kaart die op andere tijdstippen zijn afgestudeerd. Vervolgens kijken we naar de leeftijd waarop deze cohorte gemiddeld genomen het hoogste diploma behaalde. Hiervoor maken we gebruik van de data die in 2009 verzameld werden in het kader van de Enquête naar de Arbeidskrachten.

De gemiddelde leeftijd waarop de huidige Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd (25-64 jaar) het hoogste diploma behaalde, ligt op 19 jaar. Dit gemiddelde van de totale generatie 25-64-jarigen verbergt uiteenlopende diplomaleeftijden voor verschillende cohortes. Wanneer we opeenvolgende cohortes met elkaar vergelijken, zien we dat de jongere cohorte steeds langer in het onderwijs bleef dan hun voorgangers. Waar 55-64-jarigen gemiddeld op 17,9 jaar het hoogste diploma behaalden (ruwweg 40 jaar geleden), was dit bij 45-54-jarigen 18,7 jaar. De jongste cohorte, namelijk de 25-34-jarigen, verwierf het hoogste diploma

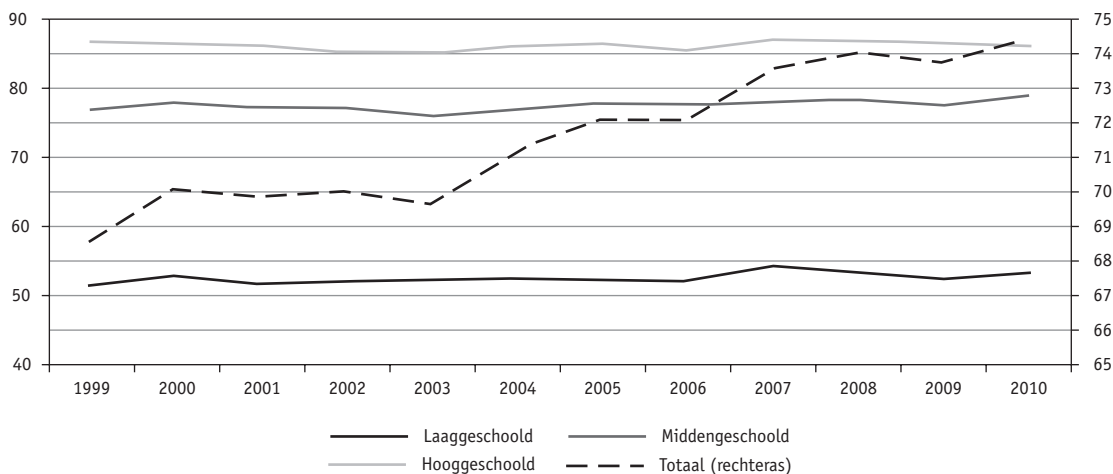
pas rond de leeftijd van 20 jaar. Naar geslacht toe zien we dat de vrouwelijke jonge cohortes gemiddeld genomen langer studeerden en hun diploma bijgevolg later behaalden dan de mannelijke jonge cohortes. Bij de oudere cohortes zien we het omgekeerde.

Evolutie van de werkzaamheidsgraad per onderwijsniveau

De werkzaamheidsgraad, berekend als het aandeel werkenden in de bevolking van 25 tot en met 64 jaar, neemt toe met het onderwijsniveau (figuur 3). Ruim de helft (51,6%) van alle laaggeschoolde Vlamingen in deze leeftijdsklasse was aan de slag anno 1999. Bij de middengeschoolden ging het om driekwart van de bevolking (76,7%) en bij de hooggeschoolden werd zelfs een niveau van 86,8% gehaald. De daarop volgende jaren bleef de

Figuur 3.

Werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau, 25-64 jarigen (Vlaams Gewest; 1999-2010)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

werkzaamheidsgraad voor de verschillende onderwijsniveaus quasi op hetzelfde peil. Ondanks deze relatief vlakke curves is de werkzaamheidsgraad voor de totale bevolking aanzienlijk toegenomen. Waar in 1999 nog 68,6% van de Vlaamse bevolking tussen 25 en 64 jaar aan het werk was, is dit cijfer op elf jaar tijd gestegen tot 74,4%.

De stijging van de werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau zien we terugkomen bij zowel de mannen als de vrouwen (tabel 3). Toch is er een groot verschil tussen de seksen. Mannen hebben,

onafhankelijk van het onderwijsniveau dat ze behaalden, overal een hogere werkzaamheidsgraad dan vrouwen. Bij laaggeschoolden is dit sekseverschil meer uitgesproken dan bij hooggeschoolden. In 1999 was 66,1% van de laaggeschoolde mannen aan het werk, bij de vrouwen ging het om amper 36,8%. Bij de hooggeschoolden daarentegen bedroeg de werkzaamheidsgraad bij de mannen 91,3% tegenover 82,2% bij de vrouwen. In 2010 bleven de mannen betere resultaten neerzetten op de arbeidsmarkt dan de vrouwen, weliswaar minder uitgesproken dan in 1999.

Tabel 3.

Werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau en geslacht, 25-64 jarigen (Vlaams Gewest; 1999 en 2010)

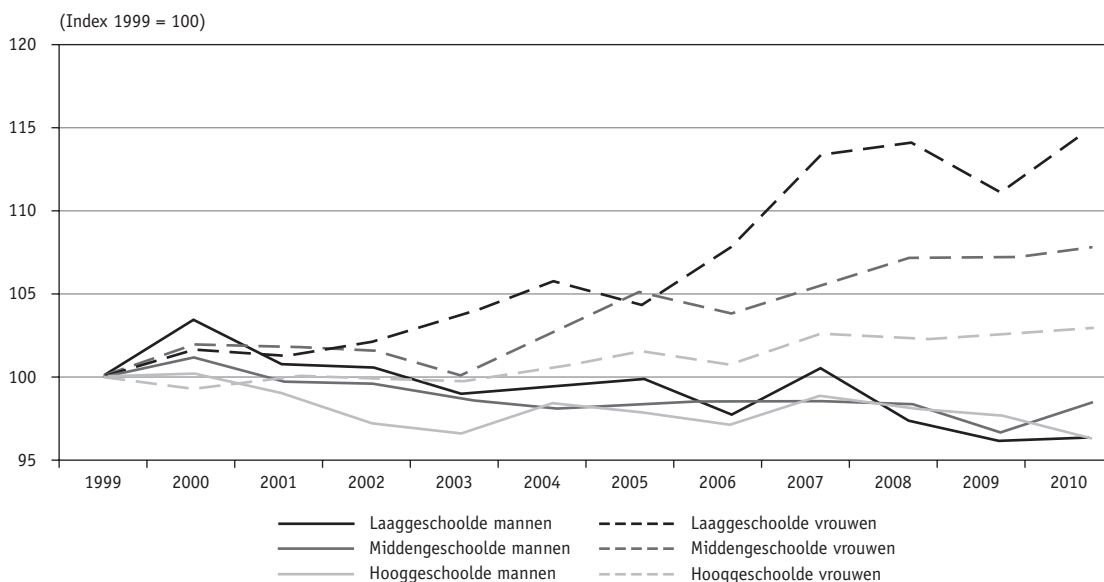
	1999		2010	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Totaal	79,0	58,0	80,0	68,8
Laaggeschoold	66,1	36,8	63,7	42,3
Middengeschoold	86,2	66,8	84,8	72,0
Hooggeschoold	91,3	82,2	88,0	84,6

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Figuur 4 brengt deze evolutie duidelijker in kaart met 1999 (= 100) als referentiejaar. Bij de mannen is er vanaf 2001 een duidelijk dalende trend zichtbaar. Bij de vrouwen daarentegen zien we de omgekeerde evolutie. Zij slaagden erin om hun werkzaamheidsgraad over de jaren heen op te krikken en dit ongeacht het behaalde onderwijsniveau. Vooral de evolutie van de laaggeschoolde vrouwen springt hierbij in het oog. De spectaculaire toename van de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolde vrouwen sinds 2005 kan onder meer verklaard worden door het succes van de dienstenchequetewerking. We dienen hierbij echter twee kanttekeningen te maken. Eerst en vooral startte het vrouwelijke geslacht met een lagere werkzaamheidsgraad dan de mannen in het referentiejaar (tabel 3), waardoor

Figuur 4.

Evolutie van de werkzaamheidsgraad naar onderwijsniveau en geslacht, 25-64 jarigen (Vlaams Gewest; 1999-2010)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

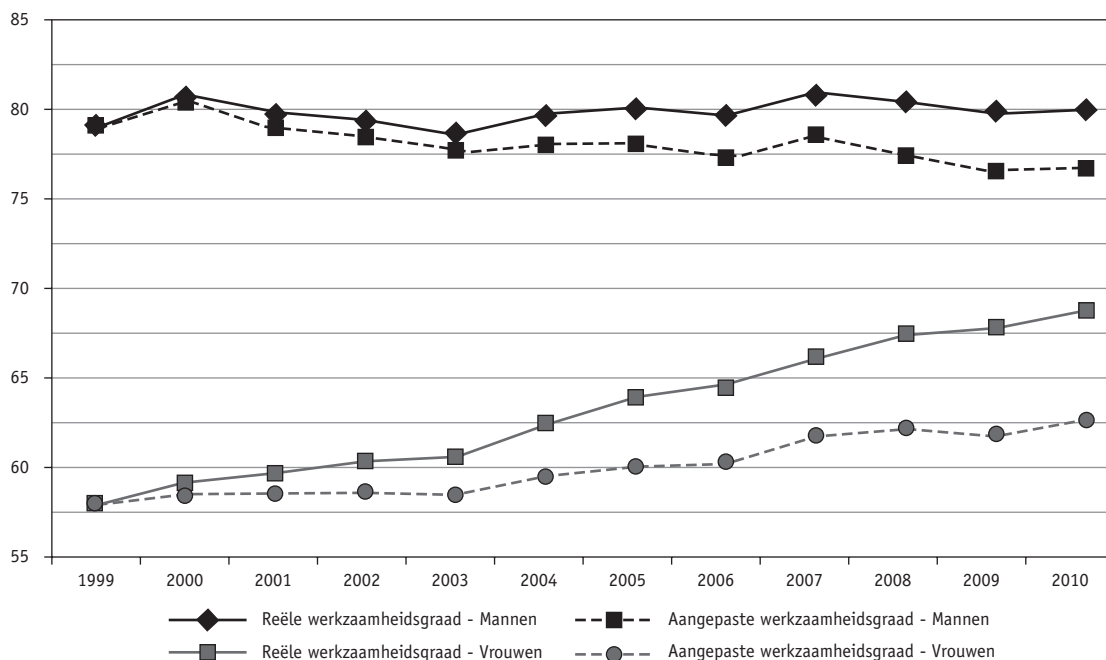
er bijgevolg ook meer ruimte was om te groeien. Daarenboven komen vrouwen veel vaker dan mannen terecht in deeltijdse jobs (Sourbron en Herremans, 2010).

We kunnen ons nu de vraag stellen wat juist de verdiensten zijn van het stijgende onderwijsniveau op de reële werkzaamheidsgraad. De laatste jaren is het globale aandeel personen met een hoger diploma gestaag toegenomen (zie figuur 1). Uit figuur 3 bleek bovendien dat de werkzaamheidsgraad sterk verschilt naar onderwijsniveau. Hooggeschoolden waren steeds meer aan het werk dan laaggeschoolde personen. Indien nu de toename van het onderwijsniveau ook een reële vraag naar hogereschoolde arbeidskrachten reflecteert, zal een stijgende scholingsgraad ook resulteren in een globaal hogere werkzaamheidsgraad. Dat de totale stijging van de werkzaamheidsgraad onlosmakelijk samenhangt met de stijging van het onderwijsniveau verduidelijken we in figuur 5. In deze figuur maken we een onderscheid tussen de *reële* en *aangepaste* werkzaamheidsgraad. We volgen hiervoor de methodologie die ook toegepast werd

door Valletta en Hodges (2005) voor het verklaren van leeftijd- en onderwijseffecten op de werkloosheidsgraad. Bij de reële werkzaamheidsgraad of *'actual employment rate'* wordt de onderwijsstructuur van de bevolking in het desbetreffende jaar behouden. De aangepaste werkzaamheidsgraad of *'adjusted employment rate'* daarentegen wordt berekend door de onderwijsstructuur van de bevolking in alle jaren constant te houden met deze in 1999. De werkzaamheidsgraad voor bijvoorbeeld laaggeschoolde mannen in een welbepaald jaar wordt vermenigvuldigd met het aandeel laaggeschoolden in 1999. Wanneer we dit voor de verschillende onderwijsniveaus doen en deze sommeren, komen we tot de aangepaste werkzaamheidsgraad voor het desbetreffende jaar. Deze geeft het globale werkzaamheidsniveau weer in de veronderstelling dat (1) het onderwijsniveau van de bevolking niet was toegenomen tijdens het voorbije decennium en dat (2) de geldende onderwijsspecifieke werkzaamheidsgraden (dus voor laag-, midden- en hooggeschoolden) aangehouden worden. De *kloof* tussen de reële en aangepaste werkzaamheidsgraad geeft vervolgens aan

Figuur 5.

Evolutie van de reële en aangepaste werkzaamheidsgraad naar geslacht, 25-64 jarigen (Vlaams Gewest; 1999-2009)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

hoe groot de impact is van het toegenomen onderwijsniveau op de globale werkzaamheidsgraad, waarbij de toename van het onderwijsniveau een reële vraag naar hogergeschoolde arbeidskrachten weerspiegelt.

In figuur 5 komt duidelijk naar voren dat de reële werkzaamheidsgraad, zowel bij mannen als vrouwen, in alle jaren hoger ligt dan de aangepaste werkzaamheidsgraad. Wanneer het onderwijsniveau in de bevolking niet zou toegenomen zijn de laatste jaren, zouden er bij gelijkblijvende tewerkstellingskansen voor de verschillende onderwijsniveaus, in globaal veel minder mensen aan het werk zijn. Vooral bij de vrouwen speelde de stijging van het onderwijsniveau een belangrijke rol. De reële werkzaamheidsgraad is tussen 1999 en 2010 met 10,8 procentpunten (ppn) gestegen. Indien de toename van het onderwijsniveau buiten beschouwing wordt gelaten, is deze stijging echter veel minder spectaculair (de aangepaste

werkzaamheidsgraad steeg slechts met 4,6 ppn). Naast de groei van het onderwijsniveau bij de vrouwen spelen uiteraard ook andere factoren een belangrijke rol zoals de feminisatie op de arbeidsmarkt (Sourbron & Herremans, 2010). Bovendien kon de stijging van de werkzaamheidsgraad slechts gerealiseerd worden doordat de hogere scholingsgraad van de bevolking ook effectief gepaard ging met een toenemende vraag naar hogergeschoolde arbeidskrachten.

Bij de mannen kwam ook het belang van het onderwijsniveau duidelijk naar voren. Indien de verdeling naar onderwijsniveau in 2010 hetzelfde zou zijn als in 1999, dan zou er, bij gelijkblijvende tewerkstellingskansen voor de verschillende onderwijsniveaus, geen sprake zijn van een stijging van de werkzaamheidsgraad. De reële werkzaamheidsgraad steeg in deze periode met 0,9 ppn, de aangepaste werkzaamheidsgraad daalde daarentegen met maar liefst -2,3 ppn.

Conclusie

Uit de analyses blijkt nogmaals het belang van het behalen van een hoger diploma en van het opkrieken van de globale scholingsgraad. Op individueel niveau biedt een hoger diploma beduidend grotere kansen voor een succesvolle inschakeling op de arbeidsmarkt. Op een macro niveau reflecteert een stijging van het onderwijsniveau in de Vlaamse bevolking een toenemende vraag naar hogergeschoolde arbeidskrachten en resulteert op die manier indirect in een stijging van de werkzaamheidsgraad.

Michelle Sourbron

Wim Herremans

Steunpunt Werk en Sociale Economie

Bibliografie

- Hermans, D.J. 2002. *Democratisering van het Onderwijs in Vlaanderen. Ontwerp van Proefschrift*. Leuven: Steunpunt LOA.
- Sourbron, M. & Herremans, W. 2010. Een kwarteeuw Vlaamse arbeidsmarkt: de arbeidsdeelname van vrouwen en mannen doorgelicht. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk en Sociale Economie*, 20(4), 19-25.
- Valletta, R & Hodges, J. 2005. Age en educational effects on the unemployment rate. *Economic Research*, 15. San Francisco: Federal Reserve Bank of San Francisco.